

**Рецензія
на дисертацію Ткача Дмитра Костянтиновича
на тему:**

**«Реформування ринку електроенергії України
в умовах виходу на зовнішні ринки»**

представлену на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Україна розпочала лібералізацію ринку електроенергії у 2019 році, а саме з 01 липня 2019 року в Україні запрацював новий ринок електроенергії: від моделі єдиного покупця і продавця, яким виступав ДП «Енергоринок», до впровадження конкурентних механізмів на ринку електричної енергії в Україні. Держава перестала бути єдиним покупцем і продавцем електроенергії. Поступово ринок переходить до конкурентного механізму, який передбачає двосторонні договори між виробниками та споживачами, постачальниками. Запроваджено балансуючий ринок, на якому розраховують різницю між прогнозним і фактичним обсягом споживання і його вартістю.

Також з'явився ринок «на добу вперед» і внутрішньодобовий ринок, на якому закуповується електроенергія на найближчі години. Крім того, існує ринок допоміжних послуг. Ринок характеризується декількома домінуючими учасниками ринку, ціни для домогосподарств жорстко регулюються і не покривають загальних витрат. З моменту відкриття ринок перебуває під сильним регуляторним контролем, законодавча база залишається нестабільною, оптові ціни знаходяться під суровим контролем і ціновими обмеженнями, а питання ринкової влади фактично не вирішуються. Архітектура ринку доволі складна.

Саме з огляду на це виникає необхідність у дослідженні реформування ринку електроенергії України в умовах її виходу на зовнішні ринки. З'ясування того, що необхідно зробити законодавчій, виконавчій гілкам влади України, для того щоб створити реальні умови для конкурентоспроможності електроенергетичної галузі країни на європейському ринку. Отже, обрана тема дисертаційного дослідження відповідає пріоритетам розвитку економіки, і сприятиме забезпеченню енергетичної безпеки та створенню енергетичної інфраструктури, яка є ключовою для соціально-виробничого розвитку кожної країни.

Складність об'єкта та предмета дослідження потребувала цілої низки загальнонаукових та спеціальних методологічних прийомів та методів: методи абстракції, індукції та дедукції, системного аналізу було використано для обґрунтування теоретико-методологічних основ дослідження трансформації ринку електроенергії та дослідження інституціональних аспектів ринку електроенергії України. Для створення методичного забезпечення щодо

обґрунтування необхідності реформування ринку електроенергії в умовах інтеграції їх у міжнародні ринки збуту використано коефіцієнтний метод, метод порівняльного аналізу, трендовий метод (встановлення тенденцій змін). Для дослідження процесу ринкових можливостей вітчизняної електроенергетики на зовнішніх ринках застосовувався порівняльний метод, метод кількісного аналізу, метод якісного аналізу, трендовий метод (для встановлення тенденцій), статистичний метод. Для розробки порядку розрахунку економічного фактору, оцінки конкурентних переваг української електроенергетики застосовуються метод порівняльного аналізу, трендового методу (встановлення тенденцій змін), для з'ясування процесу формування маркетингової стратегії виходу українського товаровиробника на зовнішні ринки використовуються коефіцієнтний метод, метод порівняльного аналізу, трендовий метод (встановлення тенденцій змін). Для обґрунтування форм проникнення (експансії) підприємств електроенергетики України на зовнішні ринки вживаються метод кількісного аналізу, метод якісного аналізу.

Таким чином, теоретико-методичне та практичне значення проблеми реформування ринку електроенергії України в умовах виходу на зовнішні ринки, її актуальність, наявність низки невирішених проблем, незавершеність методології їх вирішення дозволяють говорити про актуальність теми і отриманих результатів дисертаційного дослідження Ткача Дмитра Костянтиновича.

Мета, об'єкт і предмет дослідження відповідають обраній темі дисертації і паспорту спеціальності. Зміст сформульованих наукових задач узгоджений за структурою і логікою, розкриває визначену мету.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами

Дисертація є складовою науково-дослідних робіт ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», здійснених за темами: «Маркетингові стратегії розвитку підприємства в інноваційній економіці» (№ державної реєстрації 0115U005106), де автором проаналізовано сучасний стан та перспективи подальшого розвитку конкурентних переваг української електроенергетики;

«Розробка моделей, методів та креативних технологій управління ризиками проектів бізнесу» (№ державної реєстрації 0116U005033), у межах якої досліджені перспективи співпраці ЄС та України в умовах глобалізації енергетичних ринків.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій кваліфікаційної наукової праці

Основні результати дослідження, сформульовані здобувачем висновки і практичні рекомендації є теоретично обґрунтованими і достовірними. Вони базуються на використанні загальнонаукових методів пізнання та спеціальних методів економічних досліджень, на методологічних дослідженнях щодо визначеної проблеми, аналізі робіт вітчизняних та зарубіжних науковців,

статистичних даних Міністерства економіки України, Міністерства енергетики України, Державної служби статистики України, Української енергетичної асоціації, Аналітичного центру Industry4Ukraine, Всесвітнього економічного форуму, Світового банку, ООН, ОЕСР, МВФ, Євростату, законодавчих та нормативних актах України тощо.

Аналіз дисертації та опублікованих робіт Ткача Д. К. дають змогу констатувати достовірність результатів дисертаційного дослідження. Дисертант опрацювала значний обсяг наукових робіт українських та іноземних науковців з тематики дисертаційного дослідження. Представлений у дисертації матеріал базується не лише на аналізі інформаційної бази та статистичних даних, але й на результатах власного підходу до оцінки конкурентних переваг української енергетики.

Наукові положення дисертації мають достатній рівень обґрунтованості це стосується:

- методичного підходу до оцінювання індексу конкурентних переваг української електроенергетики, включаючи оцінку ефективності діяльності обласних енергопостачальних компаній; показники, що стосуються технічного стану та ефективності функціонування обладнання і систем, які забезпечують виробництво та розподіл електроенергії; показники якості обслуговування; процес розрахунків за електроенергію між споживачами та енергогенеруючими підприємствами;

- основних положень вибору максимально ефективних обсягів освоєння напрямів реформування ринку електроенергії України в умовах виходу на зовнішні ринки, що дозволить створити фундамент для формування модернізаційної моделі енерговиробництва, спрямованої на укріплення енергетичної безпеки, спроможності до конкурентної боротьби;

- визначено систему критеріїв та параметрів економічної ефективності об'єктів електроенергетики, необхідність урахування яких пов'язана з суттєво впливає на роботу підприємств енергетики країни;

- запропоновано економіко-правовий концепт ефективного впровадження та формування маркетингової стратегії виходу українського товаровиробника на зовнішні ринки шляхом розвитку інституційної, інвестиційно-інноваційної, законодавчої, інформаційної політики, а також економічного стимулювання.

У **першому розділі**: «Теоретико-методологічні засади реформування вітчизняного ринку електроенергії» сформульовано: проблему розвитку електроенергетики як об'єктивну необхідність усунення організаційно-економічних суперечностей між існуючими та необхідними економічними інтересами виробників і споживачів ринку палива та енергії, що призводять до енергетичної кризи. При виборі пріоритетних проблем розвитку електроенергетики для їх вирішення виникає організаційно-економічний бар'єр управління (ОЕБУ) – ситуація, за якої значення певних показників відрізняються від раціональних значень функціонування галузі та коригування яких неможливе в рамках організаційно-економічних і фінансових умов

аналізованого рівня управління, що спонукає розглядати її як пріоритетну для наступного рівня.

- Здійснено теоретичний аналіз реформування ринку електроенергії в умовах виходу на зовнішні ринки та визначено, що управління енергетичним ринком базується на основі теорії прийняття рішень у галузі управління великими і складними економічними системами та інструментарію управління цими системами.

- Сформульовано поняття проблеми розвитку електроенергетики як об'єктивної необхідності усунення організаційно-економічних протиріч між існуючими та необхідними економічними інтересами виробників і споживачів ринку палива та енергії, що призводять до енергетичної кризи.

- Розширено теоретичні основи формування концептуального підходу до оцінки пріоритетних проблем розвитку електроенергетики з уточненням терміна «проблема реформування ринку електроенергії в умовах виходу на зовнішні ринки», а також процесу відбору пріоритетних проблем для їх вирішення. Це дозволило встановити пріоритети розвитку галузі у взаємодії з ключовими цілями країни, що відзначаються комплексним урахуванням суперцілей, тобто пріоритетних проблем країни, враховуючи взаємозв'язки проблем електроенергетики.

- Запропоновано підходи до оцінки стратегії розвитку електроенергетики на основі системи динамічних нормативів, які носять комплексний характер і дозволяють своєчасно виявляти пріоритетні проблеми розвитку, що формуються в галузі, та вживати заходів щодо їх усунення.

- Проведено дослідження інституціональних аспектів ринку електроенергії, яке виявило роз'яснити цілий комплекс факторів, пов'язаних з ринком електроенергії, що впливали на його утворення та результативність, наприклад, практику застосування системи "перехресного субсидування" для розрахунків, процесу створення вертикально-інтегрованих структур й інших суттєвих аспектів.

Науковим доробком здобувача у першому розділі є висновок про те, що на рівні національної держави існують дві ключові цілі: забезпечення безпеки (обороздатності) та підвищення життєвого рівня населення. Вказані компоненти, необхідні для досягнення цих цілей, повинні бути включені в моделі-карти. Це дозволяє вважати, що Україна знаходиться на порозі ефективного розв'язання важливої життєвої задачі – ефективного реалізації ринкових відносин у сфері електроенергетики. Здійснено концептуалізацію етапів «дорожньої карти реалізації енергетичної стратегії країни».

У другому розділі «Аналізування ринкових можливостей вітчизняної електроенергетики на зовнішніх ринках» акцентовано увагу на: оцінювання конкурентних переваг української електроенергетики, формуванні маркетингової стратегії виходу української енергетики на зовнішні ринки та розробці стратегії експансії підприємств електроенергетики на зовнішні ринки.

Проаналізовано структуру ринку електроенергії: виробництво електроенергії за типом електростанції та теплогенеруючими компаніями України. Провівши аналіз оцінки конкурентних переваг української електроенергетики, дисертант показав її невисоку результативність, а діючий у країні ринок електроенергії, базується на монополії окремих її учасників. Усе це вимагає від українського ринку електроенергії переходу на впровадження моделей конкурентної групи, що дасть змогу створити дієві двосторонні взаємовідносини між компаніями, які беруть участь у ринку і більш ефективно використати особливості ресурсного гарантування потенції конкурентоспроможності енергогенеруючих підприємств.

Згруповано види сучасних стратегій міжнародного маркетингу виходу електроенергетичної компанії на зовнішні ринки та визначено етапи маркетингового управління зовнішньоекономічною діяльністю. Зроблено висновок, що перш ніж вийти на міжнародну арену необхідно оцінити експортні можливості електроенергетичного підприємства, потенціалу спільного підприємництва та потенціалу інвестиційної привабливості. Все це забезпечує майбутній розвиток компанії за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів. Експортний потенціал – це максимальна спроможність підприємства за даного рівня розвитку техніко-економічної бази продукувати конкурентоспроможну електроенергетичну продукцію на національній території та реалізовувати її на світовому ринку. Залежно від галузі, в якій функціонує компанія, формування маркетингової стратегії набуває своєї унікальної своєрідності. Конкретну специфіку досліджено на прикладі головної компанії у сфері електроенергетики – Національної енергетичної компанії «Укренерго». Проаналізовано розвиток системи комунікацій у компанії НЕК «Укренерго» протягом наступних п'яти років. Аналіз процесу розробки маркетингової стратегії для виходу українського виробника на зовнішні ринки показав, що довгострокова стратегія компанії стосовно міжнародної експансії базується на визначенні конкретних цілей, формулюванні перспектив розвитку ринку на довгий термін, аналізі потреб споживачів, а також дослідженні можливостей та резервів підприємства.

В роботі розглянуто лінійну оптимізаційну модель енергетичної системи TIMES-Україна, яка належить до класу моделей MARKAL/TIMES. Вона забезпечує багатотехнологічне представлення енергетичної системи (знизу-вгору) для оцінки енергетичної динаміки в довгостроковій перспективі [107] та MEA - для енергетичної статистики.

Особливої уваги заслуговує представлена автором економетричну багатофакторну регресійну модель залежності між експортом електричної енергії та іншими змінними, які впливають на реалізацію електроенергії за кордон. Визначено, що нині ринок електроенергії має високу консолідацію, невисоку конкурентну боротьбу та наявні різноманітні махінації. Усе це породжує неврівноваженість: генеруючі компанії, особливо державної форми власності, одержують збитки, а продавці – величезні прибутки.

Вказано, що серйозною проблемою, яка впливає на стан конкуренції в

електроенергетиці, є зловживання на енергоринку, а саме – зміни ринкових цін і доходів упродовж певного часу в сегменті ринку на добу вперед, які характеризуються аномальними коливаннями. Дана проблемам створює умови для корупції, заважає чесній конкурентній боротьбі.

Підтверджено, що втрата конкурентоспроможності на енергоринку пов'язана: по-перше, з недолугістю його моделі та неопрацьованістю нормативно-правової бази; по-друге, з істотною розбіжністю між вартостями у кожному із сегментів; по-третє, з браком ринку допоміжних сервісів; по-четверте, з недієздатним механізмом постійного спостереження та стягнень.

Здійснено теоретичний аналіз формування маркетингової стратегії виходу українського товаровиробника на зовнішні ринки. Зазначено, що довготривала політика компанії щодо виходу на зовнішні ринки будується на основі конкретної цілі, формулювання довгострокових перспектив розвитку ринку, аналізу потреб покупців, дослідження резервів та можливостей підприємства.

Розділ 3 «Обґрунтування перспективних напрямків виходу України на зовнішні електроенергетичні ринки».

У цьому розділі автор зосереджує увагу на напрямках реформування ринку електроенергії, удосконаленнях шляхів реформування ринку електроенергії в Україні та перспективах співпраці ЄС та України в умовах глобалізації енергетичних ринків.

На думку автора Україні необхідно розбудувати український ринок електричної енергії на основі конкуренції, відсутності дискримінації та транспарентності, за європейським взірцем і на базі правил та стандартів Європейського Союзу. Це, у свою чергу, робить актуальним завдання зміни моделі реформування ринку електроенергії. Ткач Д. В. розглядає головні моделі доступу виробників до інфраструктури електроенергетики: розділену модель (Unbundling), доступ на основі умов (Access Based on Conditions), доступ через ринок електроенергії, модель зелених тарифів, спеціальні угоди та договори.

На думку дисертанта Україна повинна впровадити електроенергетичний ринок на основі конкурентної боротьби. За новою моделлю, енергія стає товаром та ціна визначається ринком. Застосовуються наступні механізми регулювання: ринок двосторонніх договорів (тривалі контракти); ринок на добу наперед (короткострокові контракти); внутрішньодобовий ринок (погодинні торги поточної доби); балансуючий ринок (фінансові зобов'язання за відхилення обсягів споживання від прогнозу); ринок допоміжних послуг (забезпечення надійної роботи енергосистеми). При цьому мають діяти декілька постачальників, що створюють конкуренцію на ринку та пропонують енергію населенню й промисловості. Паралельно функціонують ринки: традиційний (ТЕЦ, ТЕС, АЕС, ГЕС) та альтернативний (ВДЕ). Проаналізовано головні елементи запровадженої ринкової реформи електроенергетичної галузі.

Окремо, слід відзначити пропозиції щодо покращення ситуації у галузі

енергетики. потрібно приділити увагу розбудові інституційної спроможності ДП НЕК «Укренерго». З лютого 2019 року права, пов'язані з майном стосовно НЕК «Укренерго» здійснює Мінфін, але ця функція для головного фінансового відомства країни виявилася проблематичною з деяких причин (в дисертаційному дослідженні детально визначаються ці причини).

Проаналізуємо головні елементи запровадженої ринкової реформи електроенергетичної галузі. Сформований новий ринок встановив наступні правила роботи: (по-перше, контроль ДП «Енергоринок» над виробництвом та продажем електроенергії був ліквідований; по-друге, обласні енергопостачальні компанії були реорганізовані в операторів систем розподілу електроенергії; по-третє, був створений оптовий ринок, сегментами якого є контракти між двома сторонами, платформа для укладання угод на фізичне постачання електроенергії, платформа для укладання угод на фінансування в енергетичному секторі, а також балансуючий ринок і ринок допоміжних послуг). Автор робить висновок, що приєднання України до Європейської електромережі створює можливості й для імпорту електричної енергії, особливо з погляду економічної доцільності, хоча у пріоритеті завжди буде експорт електроенергії.

Висновки з проведеного дослідження можуть мати важливе практичне значення зокрема для розробки пріоритетів, перспектив і напрямків розвитку ринку електроенергії України в умовах виходу на зовнішні, а також пошуку найбільш ефективних шляхів їх реалізації.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Результати дисертації, висновки і рекомендації підтверджені апробацією на науково-практичних конференціях та публікаціями у наукових фахових виданнях. Обсяг та зміст опублікованих праць Ткача Дмитра Костянтиновича засвідчує, що в них повною мірою представлені основні положення проведеного наукового дослідження. Автором опубліковано 10 наукових статей у вітчизняних фахових виданнях, 3 статті у міжнародних виданнях, 4 – у збірниках матеріалів наукових конференцій різного рівня. Одержані висновки й положення дисертаційної роботи доповідалися на міжнародних та всеукраїнських конференціях. Отримано також три письмові довідки про впровадження дисертації від незалежних експертних організацій у галузі, пов'язаній із проблематикою дослідження.

Відтак, Ткач Д.К. виконав всі вимоги щодо кількості й обсягу публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Наукова новизна отриманих результатів дисертаційної роботи

Наукова новизна. У результаті проведених досліджень обґрунтовано теоретико-методологічні засади і практичні рекомендації стосовно організаційно-управлінського забезпечення реформування ринку електроенергії України в умовах виходу на зовнішні ринки.

Одержані у процесі дослідження найвагоміші результати, що мають наукову новизну, включають наступне:

уперше: - пропонується застосовувати системний підхід до визначення системи організаційних та економічних засобів, методів та процедур, що застосовуються для проведення реформ у сфері генерації, передавання і постачання електроенергії на ринку України. Метою системного підходу є забезпечення ефективної функціональної взаємодії між різними суб'єктами ринку електроенергії та створення конкурентоспроможного середовища в енергетичній галузі України в умовах виходу на зовнішні ринки;

- запропоновано економіко-правовий концепт ефективного впровадження та формування маркетингової стратегії виходу українського товаровиробника на зовнішні ринки шляхом розвитку інституційної, інвестиційно-інноваційної, законодавчої, інформаційної політики, а також їх економічного стимулювання;

- обґрунтовано основи формування та впровадження перспективних шляхів реформування ринку електроенергії України в умовах виходу на зовнішні ринки, окремо визначені головні напрямки співробітництва України та Європейського Союзу в умовах глобалізації енергоринків

удосконалено:

- методичні підходи до дослідження стану та перспектив реформування ринку електроенергії України, в умовах виходу на зовнішні ринки, що сприятиме подальшому якісному моделюванню перспектив розвитку виробництва української електроенергії;

- основні методичні положення вибору ефективних напрямів реформування ринку електроенергії України в умовах виходу на зовнішні ринки, що дозволило створити фундамент для формування модернізаційної моделі енерговиробництва, спрямованої на укріплення енергетичної безпеки та спроможності до конкурентної боротьби;

- методичний підхід до оцінювання індексу конкурентних переваг української електроенергетики, включаючи ринок електроенергії. Особливостями індексу є його багатофакторність, а саме він складається з комплексу показників: оцінки ефективності діяльності обласних енергопостачальних компаній; показників технічного стану та ефективності функціонування обладнання і систем, які забезпечують виробництво та розподіл електроенергії; показників якості обслуговування, що пов'язані з роботою кол-центрів та відображають фактичні результати надання послуг споживачам; а також розрахунків за електроенергію між споживачами та енергогенеруючими підприємствами;

- побудована економетрична багатофакторна регресійна модель, що віддзеркалює залежність між пояснюваною змінною – експортом електричної енергії та іншими змінними.

Набули подальшого розвитку:

- модель ринку електроенергії, ґрунтованого на конкурентній боротьбі, яка була змінена з ґуртового ринку "єдиного покупця" на продаж за комерційним

принципом; поділу ринку на окремі групи чи сегменти з метою більш ефективної стратегії маркетингу та продажу товарів і послуг, що змінює його структуру. Ця модель дозволяє забезпечити контроль за виплатами в галузі електроенергетики і розв'язати певну кількість проблем організаційного характеру;

- пропозиції щодо оптимізації механізмів організації та економіки процесів реформування ринку електроенергії в Україні з урахуванням виходу на міжнародні ринки і засвоєння передового досвіду інших країн; забезпеченні ринку електроенергії відповідною законодавчо-нормативною базою, що, у свою чергу, гарантує безперебійність електропостачання та демонополізацію галузі електроенергетики.

Наукове та практичне значення отриманих результатів і рекомендації щодо їх використання

Одержані висновки й положення дисертаційної роботи доповідалися на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Отримано довідки від незалежних експертних організацій у галузі, пов'язаній із проблематикою дослідження, про впровадження результатів та положень дисертаційного дослідження.

Практична цінність одержаних результатів. Подані дисертантом пропозиції пройшли апробацію і впроваджені в навчальний процес ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», зокрема при викладанні дисциплін «Національна економіка», «Економіка підприємств», «Міжнародна економіка».

Практичне значення одержаних результатів пов'язане із використанням пропозицій та теоретико-методичних розробок дисертації в удосконаленні діяльності трьох організацій:

- ГС «Всеукраїнська Енергетична Асамблея». Представлені пропозиції та методичні розробки дисертаційної роботи були впроваджені в аналітичну роботу ГС «Всеукраїнська Енергетична Асамблея»; ці пропозиції були використанні фахівцями ГС «ВЕА» при підготовці аналітичного матеріалу: «Огляд енергетичної галузі України у 2022 році». (Довідка про впровадження № 20_09/23 від 29.09.2023 р.)

- Української асоціації зовнішньої політики (УАЗП). Представлені пропозиції та методичні розробки дисертаційної роботи були використанні членами асоціації при підготовці аналітичної доповіді: «Енергетика України після перемоги», яка була підготовлена для МЗС України.

- Представлені пропозиції та методичні розробки дисертаційної роботи Ткача Дмитра Костянтиновича були впроваджені в управлінську практику та аналітичну роботу в діяльність ТОВ «АТЗТ Компанія «Сатурн Дейта Інтернешнл».

Мова та стиль дисертації. Дисертаційна робота написана державною мовою. Зміст кваліфікаційної наукової праці у повній мірі відображає наукові результати дослідження. Дисертація написана науковим стилем, викладена в чіткій логічній послідовності та відповідає вимогам до наукових праць такого типу.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності. Аналіз тексту дисертації Ткача Дмитра Костянтиновича засвідчив відсутність ознак порушення автором вимог академічної доброчесності. Дисертаційна робота містить посилання на джерела інформації і відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу Ткача Дмитра Костянтиновича, слід відмітити положення, які мають дискусійний характер, або потребують додаткової аргументації:

1. Автор стверджує про стабільний стан економіки (с.33-34): «Незважаючи на певною мірою стабільний стан економіки України за рахунок державної політики, що розвиває як базові галузі економіки, так і малий середній бізнес...», що викликає значний сумнів, як з точки зору практиків, так і економістів-теоретиків. На наш погляд, нестабільність законодавства та суперечливі рішення державних органів; приватизація, в результаті якої значна частина енергетичної системи України стала приватною власністю, не дають можливості використовувати наявний енергетичний потенціал для соціально-економічного розвитку країни в цілому.

2. Параграф 2.2. «Формування маркетингової стратегії виходу української електроенергетики на зовнішні ринки» надто загальний. Робота б значно виграла, якби пошукувач Ткач Д.К. додав специфіку маркетингових стратегій в енергетичній галузі з врахуванням Третього енергопакету та глобальних змін вуглецевої нейтральності.

3. Висновки за розділами мають описовий характер і не завжди відображають зв'язок з завданнями дисертаційної роботи. Наприклад, основна частина розділу 3.2. «Удосконалення шляхів реформування ринку електроенергії України» містить проблеми технічного, технологічного та економічного характеру, які вийшли на авансцену енергетичного комплексу України. Висновок звучить як рекомендації владі для покращення умов для життєдіяльності приватних компаній. Це стосується і інших завдань дисертаційної роботи: у висновках бажано конкретизувати, що зроблено по кожному завданню та уточнити особистий внесок автора.

Проте, варто наголосити, що наведені зауваження не заперечують загальну позитивну оцінку дисертації Ткача Дмитра Костянтиновича як

грунтовного дослідження, що виконане на високому науковому рівні і має теоретичну та практичну цінність.

Загальний висновок: Дисертаційне дослідження Ткача Дмитра Костянтиновича на тему «Реформування ринку електроенергії України в умовах виходу на зовнішні ринки» є завершеним, самостійним дослідженням, містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що свідчать про їх важливе значення для розвитку теорії реформування ринку електроенергії України в умовах виходу на зовнішні ринки і мають практичну цінність для подальшого реформування та становлення енергетичного ринку.

Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. № 44 і може бути рекомендована до захисту на разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 051 – «Економіка».

Рецензент: к.е.н., доцент
Кафедри національної економіки та фінансів
Університету КРОК

Чумаченко

О. Г. Чумаченко

Підпис Ольга ЧУМАЧЕНКО засвідчую
Директор департаменту кадрів Вищого навчального закладу

«Університет економіки та права «Крок»

Олександр ПАЛАНЮК
_____ 20 ____ р.